

ביאורים

בפסקה הקודמת למדנו על היחס הנכון שצריך להיבנות בין האדם לבורא. האל איננו מושל אכזר שמנצל את הכח שבידיו כדי להשתלט על בני האדם, ולהכביד עליהם את החיים. האל הוא רב חסד המעניק חיים וטוב לבריות ומנחה אותם בדרך הישרה המתאימה להם. כשהאדם מזהה שיש בו חסרון והוא זקוק לבורא, ושהבורא מצדו רוצה להיפתח כלפיו ולהשלים את חסרונו, מתפתחת ביניהם אהבה, ולא יראה. יש ביניהם קשר של קרבה וחיבה, ולא יחס של פחד וריחוק. מתוך אורה כזו האדם מוכן לקבל בצורה טבעית את מצוות הבורא, ולמלא אותם בשמחה וברצון.

אצל כל אדם, באופן אישי, יותר קל באופן יחסי לעצב את היחס הזה. כשהאדם מתקן את המדות, לומד אמונה ומברר את המושגים הרוחניים, הוא מפנים ומרגיש את טוב ה' שמקרין עליו.

לעומת זאת, אצל העם, הצבור, זה כבר הרבה יותר מורכב. קשה יותר לזהות את הצורך של החברה כולה ליצור מערכת יחסים בינה לבין הבורא. התעלות מוסרית, דבקות וקדושה, נתפסים בדרך כלל כעניינים פרטיים של כל אדם, כדי לענות על המאוויים הרוחניים שלו. הצבור והעם כולו עוסק רק בסיפוק הצורך הקיומי, בארגון וסדר של מדינה עם בטחון וכלכלה יציבים.

ההיסטוריה מלמדת, שכאשר חברה שלמה בחרה לקשור את עצמה עם הבורא, זה לא הביא אותם לתיקון מוסרי, אלא גרם דווקא להשחתת המידות או לדיכוי החיים. האלילות והעבודה הזרה הביאה את האמונה באל לתוך החברה, אבל היא הכניסה אותה בצורה כוחנית ולא טבעית. האל שלהם לא העניק חיים לחברה, אלא קלקל והרס את ההתנהלות הבריאה שלה.

יש רק עם אחד בעולם, אצלו הקשר עם הבורא מצליח להתממש בצורה ראויה גם במישור הלאומי. עם זה הוא עם ישראל. האמונה בה' טבועה בגנים הישראליים. זוהי תורשה טבעית העוברת מדור לדור, ואיננה תלויה בבחירה או בהחלטה מודעת. עם ישראל מסוגל לנהל גם את הפוליטיקה והצבא, כאשר הקשר עם הבורא מנחה ומדריך אותו. אמנם היו תקופות משבר של מעידה וסטייה מהדרך גם אצל עם ישראל, אבל אלו היו תופעות זמניות חולפות. לבסוף, עם ישראל יצליח להגשים את היכולות הרוחניות שלו, ויציג לאנושות כולה מדינה שמשגשגת ופורחת מתוך קדושה.

הרחבות

• אמונת הציבור

מורשת פלטה יש לה לאנושיות בכנסת-ישוראל. הרב קוק מבאר כאן כי לעם ישראל חוש מיוחד לקלוט את האמונה גם ככלל, כעם. הרב צבי יהודה קוק מבאר שנקודה זו היא ייחודיותו של עם ישראל: "כאן נפגשים עם יסוד היסודות: ערכנו המיוחד הוא בתור עם. 'אשר בחר בנו מכל העמים' [ברכות התורה]. יחידים, צדיקים וחסידים נמצאים גם אצל אומות העולם. בדברי קודש של המהר"ל, ב'נצח ישראל' פרק יא, מתברר החילוק היסודי שבין קדושת הכלל לקדושת הפרט. נכון שגם אצל אומות-העולם יש צדיקים, אבל זה באופן פרטי יחיד. החימוש שלנו בהיסטוריה, הגאונות המיוחדת לנו, הצדקות הספציפיות לנו בעולם, היא מצד היותנו עם, צבור, כלל" [שיחות הרצ"ה, שמות עמ' 33]. הרב קוק אומר שעם ישראל ילמד חידוש זה את העולם כולו: "למלואה של שאיפה זו (לרומם את העולם כולו) צריך דוקא שצבור זה יהיה בעל מדינה פוליטית וסוציאלית וכסא ממלכה לאומית ברום התרבות האנושית 'עם חכם ונבון וגוי גדול' (על פי דברים ד, ו) ... למען דעת שלא רק יחידים חכמים מצוינים חסידים ונזירים ואנשי קדש חיים באור האידיאה האלוהית כי גם עמים שלמים מתוקנים ומשוכללים בכל תקוני התרבות והישוב המדיני עמים שלמים הכוללים בתוכם את כל השדרות האנושיות השונות" [אורות, למהלך האידיאות בישראל עמ' קד]

שאלות לדיון

האם יש בין האומות כאלה שהינן בעלות נטייה רוחנית חזקה יותר?

נראה שגם כיום יש בעם ישראל אנשים רבים, גם בין שומרי המצוות, שאינם בעלי יחס סימפטי לאלוהות. כיצד נסביר זאת על פי דברים אלו?

הבניה היותר שלמה ומתוקה של דעת האלהות היא הפרת היחש^ו האלהי אל העולם הכללי ואל כל פרט ופרט מפרטיו, החמריים והרוחניים, יחש הנשמה, הצד הרוחני המתיחה והממלא אור קיים והפרחה, אל הגוף, אל הדבר הנדרש לחיים לאורה ולהפרחה. **היחש** הזה^ו קשה הוא מתמלא בלב ונפש, הוא ממלא אותם^ו אהבה יותר מיראה, ונעימות הגיון ושלווה יותר ממרירות הדדעזעות.

ההפרה התרבותית^ו של ההשפלה היותר מתקנת הולכת היא לשכלל יפה יפה הפרה מתוקה זאת.

בחי היחיד קל הדבר לבוא לידי מדה זו^ו, על-ידי הטבת המוסר המעשי והשכלי ועל-ידי העלאה אור הדעת בכלל. קשהאפי האנושי מתיחש בסימפתיה^ו אל הנשגב, אל הטוב המחלט, בשכל ובחיים, מיד ההפרה הזאת^ו הנשמתית של האלהות מתאחזת בו יפה, וקלטת בכל רעיונותיו ומתמזגת עם כל חושיו ורגשותיו לעדנם.

האורגן הקבוצי^ו, שלו יש פסיכולוגיה מיחדת^ו, אם גם הוא יהיה בעמק עמקו נוטה לסימפתיה מוסרית עליונה, ואהבת הטוב האצילי תהיה חקוקה יפה בעצם טבעיה, על-פי בחירתה או על כל פנים על-פי מורשת אבות שלה, אז תתפוש יפה בקרב האמה גם כן ההפרה הזאת הנשמתית, ויהיה הנעם של האהבה האלהית עם יראת-רוקמות מתוקה ומתקנת שרוי בכללות האמה ומישר את כל דרכיה. אבל לפי מדת רחוקה של הפסיכולוגיה האורגנית מהחבה הפנימית אל הטוב המחלט, כן לא יוכל היחש הנשמתי לחדר בקרבה ביחש האלהי, ומכרח קשר האלהות להיות בקרבה קשר נכרי^ו, והאלהים יהיה בה אל נכר ואל זר, ואל זר זה יקנה לו^ו תכונות משנות וקריקטוריות, המעוותות את החיים הרבה יותר ממה שהן יכולות לישר אותם.

לעת עתה עוד לא באה התרבות למדה זו, להכין סימפתיה אלהית של הטוב המחלט בעמק השקמה של האורגנים הקבוציים, ועל כן הננו רואים בהם עדין סימני רשע ועריצות ומהות המוסר הולכת ומתמסמסת ונעזבת מן הלב הכללי של הקבוצים.

אבל מורשת פלטה יש לה לאנושיות בכנסת-ישוראל^ו, שהסימפתיה האלהית נמצאת בחוגה הפנימי. הרגש מעיד והבניה מבררת, שאלהי עולם היחיד והמיוחד הוא הטוב הגמור, החיים, האור, הפל, המרוקם על כל ומרוקם על כל רוקמות, וטוב מפל טוב, טוב לכל ורחמיו על כל מעשיו, מחיה הפל ושומר הפל, מצמיח ישועה לכל, והסימפתיה הכוללת הזאת חודרת באמה זו לא רק בפרטיה, כי-אם נוקא בכללותה. אם נדמין ששקחה את נשמתה, את מקור חייה, נסתגלה לה הנבואה להזכירה והוכנו לה הגליות לפשט את עקמומיותיה, עד שסוף כל סוף תנצח בקרבה הסימפתיה של הטוב המחלט. (אורות התחיה א)

דעת האלהות - הבנת האמונה בה' וה"מושג האלוהי" בצורה נכונה ועמוקה. **הפרת היחש וכו'** - היחס והקשר שבין ה' לעולם דומה ליחס והקשר שבין הנשמה לגוף. כשם שהנשמה מחיה ומפריחה את הגוף כך ה' משפיע חיים וטוב לעולם. **היחש הזה** - כשאדם מבין שיחס ה' לעולם הוא קשר של השפעת חיים. **אותם** - את הלב והנפש. **ההפרה התרבותית** - העולם הולך ומתפתח להסתכלות ישירה ועמוקה. **מדה זו** - הכרת דעת האלוהות זו. **בסימפתיה** - יחס אוהב. **ההפרה הזאת וכו'** - של יחס ה' לעולם כיוס הנשמה לגוף. **האורגן הקבוצי** - אומה, חברה. **פסיכולוגיה מיחדת** - תכונות נפשיות לאומיות, בלשון חז"ל: "שר האומה". **נכרי** - זר, תפיסת עולם שאלוהים הוא מנותק ומנוגד לעולם. **יקנה לו וכו'** - תפיסה דתית מעוותת.

הכרת היחס האלוהי

ההכרה בחיי החי

ההכרה בקרב האומה

סימני הרשע בתרבות

ההבנה הנכונה ממצאת בישראל